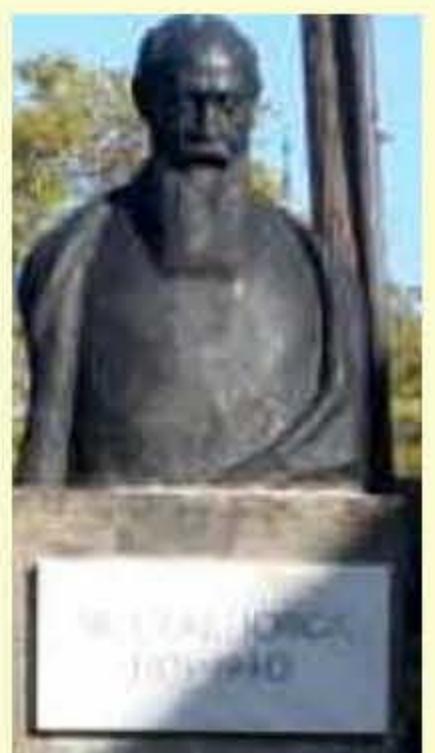

Nicolae Iorga - receptare antumă

Bustul de la Vălenii de Munte

Nicolae Iorga este, fără îndoială, una dintre figurile care domină viața intelectuală a României primei jumătăți a secolului XX. Opera sa monumentală, despre a cărei întindere Călinescu afirma: „nu este cu puțină să-ți alegi un domeniu, oricât de îngust și umbrat din istoria română, fără să constați că N. Iorga a trecut pe acolo și a tratat tema în fundamentalul ei”, precum și numeroasele distincții care i-au fost acordate demonstrează că importanța sa ca istoric nu e doar națională, ci universală. Este primit peste hotare sau vizitat în ţără de numeroase personalități ale vieții politice, culturale și științifice internaționale și datorită prestigiolui său funcționează ca „ambasador cultural” al României în țările în care conferențiază. Iată doar câteva mărturii ale acestei prejuri: este primit de președintele Franței și de alte personalități franceze, de Papa Pius al X-lea, care îi elogiază activitatea științifică, apoi de regele Italiei și de Mussolini. Printre cei care îl vizitează se numără Henri Mathias Berthelot, Henri Poincaré, Charles Diehl, Gustave Fougères și Nicholas Roosevelt, nepotul de frate al fostului președinte american, care îl invită în SUA.

Este, prin urmare, ușor de apreciat felul în care era receptat în mediul științific național și internațional Nicolae Iorga. Însă este, poate, mai interesantă percepția contemporanilor asupra omului Iorga, iar aceasta este mult mai nuanțată.

Iorga a uluit încă de foarte Tânăr prin puterea de muncă extraordinară și prin bogăția cunoștințelor, iar memoria sa excepțională, pe care mulți o considerau calitatea sa cea mai ieșită din comun, era celebră printre contemporani. „... la vîrstă de 6 ani, nepotul postelnicului Manolache Draghici cunoștea toate cronicile Moldovei și o seamă de autori francezi. La vîrstă numai de 13 ani, redacta cu destulă pricepere cronica externă a unui ziar de provincie.

Uimește și însăși pe toată lumea, prin vasta și multilaterală lui cultură, prin formidabilă lui memorie, prin uriașa lui putere de muncă, care nu ostenește niciodată, ci neconenit produce [...] în fața unui asemenea exemplar, jurul examinator râmâne buimăcit” (Sterie Diamandi).

Viteza cu care scria și cantitatea uriașă de lucrări publicate, erau, de asemenea, cunoscute: caricaturile înfățișându-l pe Iorga la masa de lucru, înconjurate de mulții de cărți scrise, o atestă.

„Maiorescu avea dreptate: „Iorga e ca păianjenul. El trebuie să scrie cum acesta trebuie să-și țeasă pânza. Nu poți opri pe niciunul dela împlinirea acestei nevoi. [...] Sub impulsul acestei trebuinți, el dărâmă ca să construască, și construеte ca să aibă ce dărâma” (Sterie Diamandi).

„Cărțile lui sunt niște culegeri de documente comentate, cataloge polemice, encyclopedie, genealogii mai ales. Fișele sunt luate una după alta și vărsate într-o fază foarte personală, savuroasă adesea, nu mai puțin abstractă [...] Ideile lipsesc cu desăvârșire în opera istoricului ca și orice proces care ajută la concepere” (Călinescu).

Vizită la Roebling și Trenton, 1930

Iorga la Oxford, cu ocazia acordării titlului Doctor Honoris Causa

Chiar înainte de implicarea sa în viața politică, Iorga se făcuse cunoscut publicului prin activitatea publicistică, iar preocuparea sa constantă pentru răspândirea în medii cât mai largi a culturii a contribuit la a face din el o personalitate foarte cunoscută a vieții culturale. Iorga a ajuns să fie cunoscut ca „apostolul neamului”, iar casa din Vălenii de Munte - un soi de loc de pelerinaj pentru studenți și tineri.

În 1911, la împlinirea vîrstei de 40 ani, a fost sărbătorit cu mare fast, numeroase reviste închinându-i numere omagiale. În Bucovina s-au înținut șezători literare, la Viena societatea „România jună” a organizat o ședință festivă, la Craiova s-a creat un fond cultural „Nicolae Iorga”. La fel de entuziasmat va fi omagiat la 50 și 60 de ani, prilej cu care se organizează conferințe și se oferă volume omagiale.

Medaliile de la Universitatea Comenius, Bratislava, 1919

Totuși, după cum spune Sterie Diamandi „Idoli sunt (...) făcuți ca să fie admirăți dela distanță. Cine se încumetă să înlăture această distanță, căutând să pipte obiectul venerației sale, e osândit adesea să cadă pradă celei mai amarnice desamăgiri. E cazul aproape al tuturor acelora cari au încercat să se apropie de N. Iorga”. Personalitatea sa covârșitoare, autoritatea pe care încă din tinerețe a dobândit-o, forță cu care își exprima convingerile au stârnit reacții vii și nu întotdeauna pozitive. Mulți dintre cei care l-au cunoscut îl găseau contradictoriu: era în același timp intransigent și inconsecvent, sentimental și arrogant, naiv și tiranic.

„Fiind un temperament eminentă subiectiv, N. Iorga este interesant în memorii, în articole scurte de gazetă, în tot ce fixează o umeare de moment. Foarte sentimental și susceptibil, copilărește vanitos, el e versatil prin trecerea supărării, fiind în fond incapabil de ură. Dar și întoarcerea sa e scurtă și abia terminat zâmbetul, fața se încruntă într-o nouă mânie. Sufletul lui N. Iorga funcționează prin explozii de sentiment, cu această fericită notă care aduce iertarea tuturor instabilităților...” (Călinescu).

Iată și reacția lui Arhezii, pe care Iorga l-a criticat consecvent, acuzându-l de bestialitate, exhibitionism, chiar pornografie:

„Rînd pe rînd, ura bolnavă a istoricului a insultat bătrînii, cînd era tînăr, ca să sfîrșească în insulta tinerilor, cînd a îmbătrînit. A încercat de cîteva ori asociația cu un nucleu de scriitori, s-a lepădat de toți, îndată ce și-a dat seama că nu lucrează cu cîrdul de slugi, ci cu niște tovarăși respectuoși, însă demni. D-l Iorga suferă de un ciocnoiș profund dezagreabil, iritat de o permanentă secreție de venin coroziv și care, destrăbâlind credințele, ambianța, dezgustând devotamentele, îi chinuiește sufletul într-un infern de zvîrcoliri, contradicții, ferociță și amăraciuni deplorabile.”

Unele publicații adoptă un ton mult mai agresiv, expunându-i fără niciun fel de îngăduință defectele - reale sau nu - și ridicându-l fără scrupule. Revista „Facla” din 1910, de exemplu, găzduiește în fiecare număr atacuri la adresa lui Iorga, articole sau simple notițe ironice.

„Incredințat că este împobosit cu toate virtuțile, are nevinovata manie de a cere pentru sine de la lumea întreagă expresiunea celei mai distinse steme și a nu o acorda nimănui altuia în schimb. Înjură pe cine îi ese în cale-a debutat cu filipice violente, - dar cand îi se răspunde la fel, devine naiv, holbeză ochii cu inocență și se întrebă mirat că de ce-i se face nedreptate.”

„Stilul d-sale este cu totul personal. Afără de foarte rare dăți, fraza îi este încîncită, obscură, încărcată, de nedezlegat. Tumultuos de felul său, vrea să spue mai mult de cât începe în mod onorabil între două puncte și de aceea spune mai puțin sau spune că nu se poate înțelege”.

Pe de altă parte, chiar temperamental său vulcanic, sensibilitatea excesivă, despre care unii spună că-l împiedică să se mențină în cadrele disciplinei științifice, conferă farmecul operei sale, al conferințelor și mai ales al publicisticiei.

„Datorită acestui temperament, el e pasionat până la abnegație, pătimă până la ură și nedreptate, nestatornic până la capriciu. Nu-i mai puțin adeverat însă că datorită elementului de natură artistică [...] a căștigat în amploare, perspectivă și forță de atracție, reușind să devină un focar puternic în viața culturală și publică a țării” (Sterie Diamandi).

„Iorga ne-a grăbit ca un arhanghel. [...] Ochii lui, de-o putere și de-o strălucire cu total neobișnuită, barba lui, care, în învăluiri ca de frunță, lăsa parte întreagă la elovența fulminantă a celui care o purta, brațele lui prinse în miscări largi și violente, glasul lui de foc, toate acestea alcătuiau laolaltă o putere spirituală atât de mare, încât, adăugate adevărului, și dreptății spuselor lui, ar fi fost în stare să ne ducă să înfruntăm focul și moartea, dacă ni s-ar fi cerut” (Lascarov-Moldovanu).

Intransigența sa, care designă să-a făcut simțită și în activitatea politică, a stârnit, de asemenea, reacții negative. Mai ales după eșecul guvernării sale, care a constituit o dezamăgire neașteptată pentru publicul care vedea în el pe „apostolul neamului”.

„Jubitor al multumii, Iorga a avut iluzia că este în același timp și un steag al democrației. Victima acestei iluzii, el a confundat democrația cu demofilia, uitând că ele nu sunt noțiuni identice, ci numai concordante. Autocratul Iorga dorește binele poporului, dar vrea ca el să fie un dar pe care dânsul îl acordă cu generozitate multimei, pe cătă vreme democratul din născere și convingere râvnește ca poporul să fie stăpân pe destinele sale, cucerindu-și singur drepturile, făurindu-și singur fericirea” (Sterie Diamandi).

Opoziția sa manifestă față de un regim fundamentat pe teroare și pe îngrădirea libertăților este, de altfel, ceea ce a dus la atitudinea tot mai agresivă a legionarilor, și la moartea tragică a savantului. Iată fragmente din articolul *Disecția unui căluț*: Nicolae Iorga, publicat în numărul din 12 septembrie 1940 al ziarului „Porunca Vremii”:

„Simistra vedenie cu barbă și umbrelă să aimeste chiar și în politică, mai ales în politică. Nicolae Iorga a fost la început antisemit și pe urmă să a schimbat. A fost democrat și s-a făcut dictator. A fost cu poporul și a devenit căluțul lui”.

„În calitatea sa de enciclopedie ambulantă anexată lui Armand Călinescu, profesorul și apostolul său a apucat să scrie împotriva tineretului legionar. Ura lui să deșănțească fantast și buzele sale său învinește. Peste patriarhală lui barbă său năpustit furtonile și față i se crispa, lungile lui unghii, ca o reminiscență de cavernă, se ascuțiau disperat și trupul său diform vibra de chemarea instinctelor telurice. Nicolae Iorga voia distrugerea tineretului și întreaga sa activitate din timpul lui Armand Călinescu a fost închinată acestei <>misuniun<>”.

Atmosfera apăsătoare de la sfârșitul anului 1940 a redus la tăcere mediul academic din România, care aproape că nu a reacționat la asasinarea profesorului.

Domnului N. Iorga,

[Craiova] 26 aprilie 1906

Nu tremură un astur în scînteierea-i orbitoare cind de jos, din mulțimea nesfîrșită, se ridică glasul unei copile să-l admire, nici nu străluce mai cu încolare, dar el trimite aceeași flacără de-a pururi divină, caldă, patrunzătoare, același îndemn la o viață senină, nouă, care înfănuiește și spirit și minte și simțuri.

Sintetă blindul astur ce luminașt țara, sintetă apostolul cu focul convingerii în mișcare, în cuvînt, în privire, și eu un biet copil, care caută să prindă o nouă viață din graful vostru cuminte, profetic, ca răsună negrăit de blind de la un colț la altul al țării românești, al acestei țări pe ce nu are decât un singur fiu vrednic de numele strămoșilor, numai pe „Marele Iorga”.

Numai Constantin Rădulescu-Motru, președintele Academiei Române, a ținut un scurt discurs; nu au existat alte manifestări oficiale. Propunerea de a arbora steagul negru deasupra clădirii Universității din București a fost respinsă de rectorul (legionar) de atunci, P. Panaitescu.

Însă reacțiile internaționale au fost impresionante. La aflarea vestii despre moartea savantului, 47 de universități din întreaga lume au arborat drapelul negru. S-au ținut discursuri de adio în Franță, Belgia, Polonia și Italia, și numeroase cotidiene au publicat articole despre viața și opera lui Nicolae Iorga, condamnând bestialitatea legionară.

